

تُحْفَةُ الْمُؤْمِنِينَ

جلد اول

سید احمد مؤمن تنکا بنی

تصحیح و تنقیق

مؤسسہ احیای طب دینی

انتشارات سفیر ابدھال

مجموعہ دواء و درمان در روزگار ان کهن / ۵۵

حکیم مؤمن، محمد مؤمن بن محمد زمان، قرن ۱۱ق.
تحفه المؤمنین / سید محمد مؤمن تنکابنی؛ تصحیح و تحقیق
مؤسسه احیای طب طبیعی.
تهران: سفیر اردهال، ۱۳۹۷.

تهران: سفیراردهال، ۱۳۹۷.

97A-60-313-60-V 1. 97A-60-313-1-1

2111-1-6-489

فيا

چاپ دوم.

یزشکی اسلامی متون قدیمی تا قرن ۱۴

Medicine, Islamic--Early years to 20th century*

داروشناسی - متون قدیم ۱۴

Pharmacology--Early works to 20th century

داروسازی - متون قدیمی تا قرن ۱۴

Pharmacy--Early works to 20th century

گاہان دار و — متون قدیم تا قرن ۱۴

Medicinal plants--Early works to 20th century

مؤسسه احیاء طب طبرستان

R 12A/T/-A-E R 129V

.....

• /XIV/

سر شناسه

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شایکی

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت

موضوع

موضوع ۶

موضوع

موضوع

موضوع

و فرزند

کتاب

موسم

موسم

مکتبہ احرار

۱۰۰

شماره ۱۰۰ - کتبی - ۱۰۰

تُخَفَةُ الْمُؤْمِنِينَ

سید محمد مؤمن تنکابنی

تصحیح و تحقیق
مؤسسه احیای طب طبیعی

جلد اول

شابک جلد اول: ۷-۰۰-۳۱۰۰۰-۶۰۰-۹۷۸

شابک دوره: ۴-۶۰۱-۱۱۳-۶۰۰-۹۷۸

صفحه آرای، طراحی جلد: واحد آماده سازی نشر سفیر اردغال، چاپ و صحافی: سفیر اردغال

قیمت دوره: ۲ بلدی: ۹۰۰۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۷

شماره نشر: ۱-۶۳۲

شمارگان: ۲۲۰ نسخه

نشانی دفتر: تهران، خیابان مفتح، خیابان سمیه، روبه روی بانک ملی ایران، ساختمان ۱۱۸، واحد ۴

کد پستی: ۷۴۷۱۵-۱۵۸۱۸

تلفن مرکز پخش: ۸۸۳۱۳۸۹۸-۸۸۳۱۹۳۴۲

www.safirardehal.ir

e-mail:safirardehal@yahoo.com

© حق چاپ: ۱۳۹۷

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

مقدمه مؤلف

بسم الله الرحمن الرحيم

وَبِهِ تَوَسَّلُوا وَاعْلَمُوا تَوْكَلُوا. سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ يَا قُدُّوسَ يَا طَبِيبَ النَّفْسِ أَتَمِّمُ لَنَا أَنْوَارَ
مَعْرِفَتِكَ وَأَذِقْنَا حَلَالَكَ، مَا فَرَّكَ.

شکر شیرینی شربت حیات، حکمی را جلّ شانه که به بی نصیبان ذاتی عرصه امکان،
مائده وجوبش رسیده و ظلمتین نهان خانه نیستی را از روایح وجود، جان در تن هستی
دمیده، مجردان بی تعلق در سرادقات غایت قائم به ذات و لباس پوشان عوارض، در
بارگاه حضرتش متلون به شئون صفات، بزم سازان پیشگاه طاق علوی از کیفیت لطف
نهانی در خروش و بی سر و پایان محفل سفلی از کمیت مائه ظهور، در جوش از حکمت
محکمش آباء علوی را با امهات سفلی نهایت ارتباط و روح مقدس را با جسم مدنس
غایت اختلاط. از دارالشفای جودش، خاک کالبد معلول اندازند در بهار ایجاد و اجزاء
هر گل و خار و تراکیب هر برگ و بار از اوصحت نژاد. باغ ایه سرور را از سحاب
فیض ثمرهای امید به بار ودشت خاک نشین را از بهار لطفش گسهای رنگارنگ در
جیب و کنار. مدبران کشور ناسوت در دهقانی روزگار از قدرتش صاحب اقتدار خطه
خاک و نائب مراتب امر کل که خاتم انبیا و سرور رسل است از قرب سرمدیش صاحب
لوای افتخار لولاک و امیر الامرای بارگاه کبریا که صاحب سریر «لوکشف الغطاء» است
از ارتباط ازلیش مسند نشین دستگاه وصایت و والیان ولایات ارض و سماء که ائمه
هدایند، از عزّ ابدیش امین امانت ولایت.

رخش خطی کشیده در نکویی که بیرون نیست از ما خوب رویی و بعد، بر ناظران حقایق رس مکشوف می دارد که چون والد این ذره بی مقدار، میر محمد زمان تنکابنی دلمی - طاب الله ثراه - با وجود حدس صائب و ذهن ثاقب، مدتی در امر معالجات به دستور اجداد و استادان امجاد کوشیده و مجربان چندی از او مخلف گشته، خواست که در سلک جمع و ترتیب آورده با آنچه این خادم به مخادیم نجیب، «محمد مؤمن حسینی» طبیب، مجرب یافته و از صاحبان تجربه اقتباس نموده مجموعه ای سازد؛ بنابراین لازم دانست که به قدر امکان، در تشخیص ادویه بارعایت اختصار پردازد. و باعث یگر آن که: چون مؤلف «اختیارات بدیعی»، به لغت فارسی نوشته مساهله در تحقیق ادویه بیان - در ص - نموده و عطاران بی بضاعت به آن اکتفا کرده و کتب معتبره، متروک گشته و در جهت انتباهات او، اکثر ادویه مؤثره مبدل به عذیم الخاصیه شده، خواست که به قدر امکان آنچه محققین این فن تحقیق نموده اند و هر چه صاحب اختیارات ذکر نکرده در سلک تمیز بر آورد؛ لهذا کتاب «ما لا یسع الطبیب جهله» مشهور به «جامع بغدادی» را در اکثر امور مناطعت از دانسته و فی الواقع مؤلف آن - جزاه الله تعالی خیرا - نهایت بذل جهد نموده و هر چه از «جامع ابن بیطار» و غیره از کتب نقل آن ضرور و باعث انتفاع بوده استخراج کرده و دقیقه آن را مرعی نگذاشته و هر چه از کتاب «تذکره اولی الالباب» مشهور به «جامع انطاکی» که شیخ داود انطاکی بعد از «جامع بغدادی» تألیف نموده و در بعضی امور، مزیدی داشته انحاء آن را واجب دانسته و به دستور، هر چه ابن تلمیذ - مؤلف «مغنی» و مصنف «شامل» - و مصنف «کامل الادویه» و «جامع الادویه»، امین الدوله، و غیرهم ایراد نموده اند و در «جامع بغدادی» به نظر نرسیده بیان آن را لازم دانسته و هر چه از کتب معتبره مثل «قانون» و «معالجات بقراطی» و «اختیارات» ابن هبل و «حاوی کبیر» و «صغیر» و «شفاء الاسقام» و «معالجات ایلاقی» و «کناش فاخر و ساهر» و بختشیوع و «منقذ السموم» جالینوس و «کامل الصناعه» و مصنفات محمد بن زکریا و سایر کتب که فهرست اسامی آن جهت اختصار دیباچه در خارج کتاب مرقوم است و منقولات حنین بن اسحاق و مصنفات حکمای هند مثل ترجمه «باهر»، و کتاب «جوک» و «مستجوک» و «بهو جدیو» و «فیروزشاهی» و «سیرت» اقتباس

آن لازم بود ملحق ساخت و به جهت اقتصار، اسامی قائلین هر اثر را و دواء مجهول الماهیه که در کتب ملاحظه شده به قید تحریر در نیاورده و در ذکر درجات [کیفیات]، آنچه به تجربه و قیاس [أنسب] دانسته به همان اکتفاء نموده مگر در بعضی که اشاره به آن لازم بوده ذکر کرده و دریافت زیادتی این مجموعه بر اختیارات بدیعی و سایر کتب بر صاحبان انصاف و دانش و استقراء، پوشیده نخواهد بود. و چون والد وجد این بی بضاعت، منتسب به خادمی درگاه خواقین کامکار، و سلاطین عالی تبار و خاندان بهیه مرتضویه و دودمان مضیه علیه صفویه بوده‌اند و این بی مقدار نیز به میامن اخلاص موروثی به ملازم کتاب سپهرانتساب خلاصه ذریه پیغمبر (ص)، ناصر چاکران ائمه اثنی عشر، حافظ سلت بیضاء خاتمه الانبیاء، ناشر مذهب حق ائمه هدی، شاهنشاه پادشاهان، خاقان بن خاقان بن خاقان سلطان خواقین جهان، سکندر حشمت صاحبقران، سلیمان شأن بالقدر و الاسم والکن. لازم مؤبد بالتأییدات السبحانیة ومؤبدأ بآبدیة الجلال الربانیة، مفتخر و سرافراز بود؛ لهذا این مجموعه، مسمی به «تحفة المؤمنین» را مسمی به اسم سامی و نام گرامی آن مالک القاب، و شرح ساخت و باوجود عدم لیاقت، این اراده از آن است که خدمتی از این لایق تر به درگاه پادشاه نمی دانست.

پای ملخی نزد سلیمان بردن عیب است؛ ولیکن هنر است از موری.

التماس از ناظران این نسخه سقیم آن که اگر خطا مشاهده نمایند، لباس اصلاح پوشانیده و به مجرد کتابت لفظ آفرین، بدون متنبه و تصحیح صاحب دردان پیرامون کتب طبّی نگردند، و این مجموعه مشتمل است بر تشخیصات و رسورات و تشخیصات مبنی است بر پنج تشخیص:

تشخیص اول: در بیان سبب اختلاف اقوال اطباء در ماهیات و قوت و قدر شربت ادویه و شروط اخذ هر دوا و ذکر درجات و انقسام قوتها باقسامه.

تشخیص ثانی: در ذکر صفات و افعال ادویه و بیان افعال کلیه و مشابه آن و تفسیر اسامی و معانی لغاتی که در طی انشاء این مجموعه مذکور می شود و در کتب ادویه مفرده، مدار علیها است.

تشخیص ثالث: در بیان ماهیت و خواص و کیفیت ادویه مفرده و اغذیه مفرده و

مرکبه و ذکر مصلح و بدل و قدر شربت و آنچه بدان مناسب است.

تشخیص رابع: در مداوای سموم.

تشخیص خامس: در بیان اوزان و آنچه به آن متعلق است.

دستورات، منقسم است به سه قسم:

قسم اول: در بیان اعمالی که متعلق است به ادویه مفرده، مثل شستن و سوختن ادویه و تحمیل و تشویه و امثال آن و طریق آشامیدن عشب و چوب چینی و ماء الجبن و مانند آن و اعمال غریبه.

قسم دوم: در بیان اعمالی که متعلق است به ادویه مرکبه و ذکر معاجین و حبوب و سایر مرکبات.

قسم سوم: در معالجات و ارجاعات اختصار.

اللهم أنت لا تملأ

فإنك على كل شيء قدير و بعثك تيسر كل عسير